

Departementene

Statusrapport

Status for oppfølging av revidert strategi mot arbeidslivskriminalitet

Rapport 15. februar 2018

Innledning

Regjeringen la fram strategien mot arbeidslivskriminalitet 13. januar 2015. Strategien ble utarbeidet etter dialog med hovedorganisasjonene i arbeidslivet. Arbeidslivskriminaliteten er ifølge etatenes tilbakemeldinger blitt mer omfattende, grovere og mer sammensatt. Derfor har regjeringen utarbeidet en revidert og styrket strategi. Den reviderte strategien mot arbeidslivskriminalitet ble lagt fram 13. februar 2017. En statusrapport med oversikt over status for gjennomføringen av tiltakene i den reviderte strategien ble lagt frem 25. august 2017. Dette er den andre statusrapporten som skal gi oversikt over status for gjennomføringen av tiltakene. Rapporten er oppdatert pr. 15. februar 2018.

Gjennomføring av tiltak

Samarbeid med partene i arbeidslivet

1. Trepartsamarbeid mot arbeidslivskriminalitet

Ansvar: Statsministerens kontor koordinerer

Strategien mot arbeidslivskriminalitet er utarbeidet i samarbeid med hovedorganisasjonene i arbeidslivet, og som del av oppfølgingen holdes det toppmøte med deltakere fra berørte myndighetsorganer og organisasjoner. Samarbeidet videreføres og strategien følges opp i regjeringens kontaktutvalg med partene i arbeidslivet. Det var møte i regjeringens kontaktutvalg i februar 2017. I samsvar med strategien holdes det egnet toppmøter om arbeidslivskriminalitet i år med hovedtariffrevisjon. Det skal holdes nytt toppmøte 26. februar 2018.

Myndighetene viderefører samarbeidet med organisasjonene i arbeidslivet for å fremme gode og seriøse arbeidsforhold, forebygge og motvirke svart økonomi og kriminelle forhold i arbeidslivet. Eksempler på slikt samarbeid er treparts bransjeprogrammer, Skatteetatens samarbeid med partene om innsats mot svart økonomi (SMSØ), næringslivskontakter i hvert politidistrikt, Byggenæringens seriøsitetsforum med flere.

2. Videreutvikle treparts bransjesamarbeid i utsatte bransjer

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Treparts bransjeprogrammer er et virkemiddel for å bidra til anstendige og seriøse arbeidsforhold i utvalgte bransjer der dette er en utfordring. Det er etablert treparts bransjeprogrammer innen renhold, uteliv og transport. Bransjeprogrammene har en rekke møter i løpet av året. I tillegg holdes halvårlige møter mellom statssekretær i Arbeids- og sosialdepartementet og bransjeprogrammene for å drøfte saker som krever politisk oppfølging. Det ble avholdt møter januar/februar og november/desember 2017. På møtet med bransjeprogrammet transport deltok både statssekretær fra Arbeids- og sosialdepartementet og Samferdselsdepartementet.

Godkjenningsordningen for renhold ble innført i 2012 og har sin bakgrunn i treparts bransjeprogrammet for renhold. Det har vært jobbet videre med å utvikle ordningen, dette omtales nærmere i tiltak nr. 15. Arbeidstilsynet har gitt Fafo i oppdrag å kartlegge hvordan sentrale arbeidslivsforhold i renholdsbransjen har utviklet seg siden 2012. En rapport vil foreligge i løpet av første halvår 2018. Bransjeprogrammene i uteliv og transport startet to år senere og det bør derfor gå noen år før det er aktuelt å kartlegge utviklingen i disse bransjene.

Bransjeprogrammet for transport har i løpet av det siste året blant annet vært opptatt av status for arbeidet med økt samarbeid mellom tilsynsetatene på veg- og trafikkområdet og EU-kommisjonens transportpakke. Bransjeprogrammet har blant annet utarbeidet en veileder for bestillere av godstransporttjenester og en veileder for bestillere av turbil. Formålet er å

øke kjennskapen og overholdelsen av regelverket hos bestillere slik at det blir vanskeligere for useriøse aktører i bransjen å få transportoppdrag. Veilederne er tilgjengelige på Arbeidstilsynets nettsider. Bransjeprogrammet har videre tatt initiativ til at det skal gjennomføres en kartlegging av arbeidsforholdene til rumenske og bulgarske sjåførere i Norge innen sommer 2018.

Bransjeprogrammet for uteliv har gjennom flere år arbeidet med konkrete informasjonstiltak rettet mot nye arbeidstakere og virksomheter. Bransjeprogrammet har fremmet forslag om endringer i reguleringen av serveringsnæringen og tiltak for å redusere bruken av kontanter, blant annet ved at det innføres forbud mot utbetaling av lønn i kontanter. Bransjeprogrammet for uteliv arbeider nå med informasjons- og veiledningstiltak om seksuell trakassering, som er en betydelig utfordring i næringen. Arbeidstilsynet og Likestillings- og diskrimineringsombudet samarbeider med partene om disse tiltakene.

Erfaringene fra arbeidet med treparts bransjeprogram vil bli drøftet på det førstkomende møtet i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd i mars. Også andre aktuelle tiltak vil bli drøftet i møtet. Hovedorganisasjonen Virke har foreslått at det innføres et bransjeprogram og en egen godkjenningsordning for virksomheter innen bilvask og bilpleie. Partene i byggenæringen har etterspurt en nærmere koordinering mellom ulike departementer i oppfølgingen av tiltak som berører næringen.

3. Samarbeid mot svart økonomi

Ansvar: Finansdepartementet

Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) arbeider holdningsskapende og forebyggende mot svart økonomi, og består av sentrale parter i arbeids- og næringslivet (LO, NHO, KS, Unio, YS) og Skatteetaten.

SMSØs satsing "Spleiselaget" er rettet mot elever i videregående skole for at elevene får en innføring i sammenhengen mellom verdiskaping, skatt og velferd. Den forebyggende innsatsen mot lærlinger og elever på yrkesfag skal styrkes i løpet av 2018.

I 2016 utarbeidet SMSØ en anbefaling for å hindre svart økonomi og arbeidslivskriminalitet ved anskaffelser i kommuner og fylkeskommuner. Anbefalingen kan lastes ned her: <http://www.samarbeidmotsvartokonomi.no/slik-kan-kommunene-ta-grep-mot-arbeidslivskriminalitet/>. I 2017 er anbefalingen gjort kjent for landets kommuner og fylkeskommuner. Over 150 kommuner har vedtatt ordninger for å forhindre arbeidslivskriminalitet og svart økonomi i sine anskaffelser. SMSØ vil i 2018 videreføre arbeidet med bestillerrollen også i andre sektorer.

SMSØ lanserte i mai 2017 en holdningskampanje mot svart økonomi i forbrukermarkedet (<http://www.handlehvitt.no/category/kampanje/>). Formålet med kampanjen er å bevisstgjøre forbrukerne om at det er ulovlig å kjøpe svarte varer og tjenester og at det innebærer støtte til kriminell virksomhet. SMSØ vil i 2018 videreføre dette arbeidet.

4. Næringslivskontakter i politiet

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltaket er gjennomført og alle politidistrikter har nå en fast næringslivskontakt. Næringslivskontaktene skal bidra til å forebygge arbeidslivskriminalitet og kriminalitet rettet mot næringslivet. De skal også bidra til å formidle trusselbildet slik at næringslivet og andre kan lage gode risikovurderinger og iverksette tiltak for å beskytte sine verdier. Næringslivskontaktene skal sørge for et godt lokalt samarbeid mellom politiet, næringslivet, sikkerhetsmyndigheter, relevante organisasjoner og andre aktører i det sivile samfunnet.

5. Vurdering av ulike sider ved innleie av arbeidskraft

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeids- og sosialdepartementet har over tid hatt dialog med partene i arbeidslivet om aktuelle spørsmål og problemstillinger som gjelder innleie av arbeidskraft. Det har utviklet seg en praksis med økt bruk av avtaleformer som ikke gir forutsigbarhet for arbeid og dermed lønnsinntekt. Dette gjelder særlig i bemanningsbransjen med avtaler om "fast ansettelse uten garantilønn", men også i andre bransjer. Bruken av innleie er blitt omfattende i deler av arbeidslivet, særlig innen bygge- og anleggsnæringen. Regjeringen har valgt å legge fram en samlet og helhetlig pakke for å regulere sentrale forhold knyttet til innleie av arbeidskraft. Arbeids- og sosialdepartementet sendte juni 2017 tre forslag på høring, som kan leses om her: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forslag-om-regulering-av-arbeidskraftinnleie-pa-horing/id2563704/> Formålet med forslagene er å sikre at faste ansettelser med forutsigbare lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere er hovedregelen i arbeidslivet, gi tydeligere og mer forutsigbare regler for aktørene i bemanningsbransjen, samtidig som den nødvendige fleksibiliteten som ligger i adgangen til å benytte innleid arbeidskraft fortsatt beholdes. Høringsfristen var 29. september og saken er under behandling.

Kontroll og oppfølging

6. Videreutvikle et forpliktende og koordinert samarbeid mellom etatene

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Regjeringen har lagt til rette for et bedre og mer koordinert samarbeid mellom Arbeidstilsynet, NAV, Skatteetaten og politiet i de samlokaliserte sentrene mot arbeidslivskriminalitet. I 2017 ble det etablert to samlokaliserte sentre mot arbeidslivskriminalitet i Tønsberg og Bodø slik at det nå er totalt sju sentre. Etatene utarbeider felles handlingsplaner for tiltakene mot arbeidslivskriminalitet. 14. februar 2017 signerte etatene handlingsplan mot arbeidslivskriminalitet for 2017-2019. Etatene utarbeider også felles årsrapporter som oppsummerer aktiviteter og resultater. Årsrapporten for 2017 blir publisert medio mars 2018.

Det er også andre relevante myndigheter som deltar i samarbeidet i de samlokaliserte sentrene mot arbeidslivskriminalitet, blant annet kommunene, Tolletaten, Mattilsynet, Statens vegvesen, El-tilsynet med flere. Etatene skal legge til rette for tettere samarbeid med partene i arbeidslivet mot arbeidslivskriminalitet på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Samarbeidet mellom Arbeidstilsynet, politiet og påtalemyndigheten skal videreutvikles.

I tildelingsbrev for 2017 fikk de samarbeidende etatene i oppdrag å utvikle en felles styringsmodell og arbeidet ble ferdigstilt høsten 2017. Formålet er å målrette og effektivisere etatenes innsats mot arbeidslivskriminalitet gjennom en mer enhetlig organisering. Blant annet ved å etablere felles retningslinjer for hvordan saker skal behandles i samarbeidet og følges opp i "linjen" i hver enkelt etat, og fastsette hvordan de samlokaliserte sentrene skal bemannes fra hver enkelt etat. Det arbeides nå videre med å utvikle felles mål og styringsparametre for samarbeidet.

Innenfor transportsektoren pågår det også et arbeid med å øke samarbeidet mellom kontroll- og tilsynsetatene. Et slikt samarbeid er også presisert i tildelingsbrevet til Statens vegvesen for 2018. Statens vegvesen opprettet i 2016 en egen enhet for trafikk- og kjøretøyskriminalitet som skal bidra til å skaffe kunnskap og avdekke kriminalitet innenfor transportsektoren.

7. Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

I 2016 ble det nasjonale tverretatlige analyse- og etterretningssenteret (NTAES) etablert for å styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet. Senteret er lagt til ØKOKRIM. Politiet, Skatteetaten, Tolletaten, NAV og Arbeidstilsynet deltar i samarbeidet. Samarbeidet skal bidra til å utvikle og gjennomføre en mer målrettet, effektiv, slagkraftig og treffsikker kriminalitetsbekjempelse. NTAES skal utarbeide nasjonale trussel- og risikovurderinger og samle etterretning. Dette vil være et viktig grunnlag for etatenes oppfølging.

NTAES utarbeidet i 2017 en ny situasjonsbeskrivelse av arbeidslivskriminalitet i Norge (2017). Situasjonsbeskrivelsen viser at kriminelle aktører kontinuerlig utvikler metodene etter hvert som de finner nye muligheter for profitt. Metodene for arbeidslivskriminalitet varierer og ikke alle lovbrudd er like enkle å oppdage. Rapporten peker også på at innsatsen mot arbeidslivskriminalitet er blitt mer målrettet, organisert og tverretatlig. Gevinstene av det tverretatlige samarbeidet er også knyttet til samlokalisering og til den kjennskap medarbeiderne får til de ulike etatenes avdekkings- og sanksjonsmuligheter.

NTAES har videre utarbeidet en trusselvurdering av nyere betalingstjenester, som beskriver hvordan nye betalingstjenesters manglende sporbarhet utgjør en trussel for etatenes arbeid med bekjempelse av kriminalitet. Nyere betalingstjenester er f.eks. forhåndsbetalte betalingskort og virtuelle valutaer. Av trusselvurderingen fremkommer at nyere betalingstjenester benyttes når økonomisk kriminalitet begås, og at det pga. rask teknologisk

utvikling og et stadig økende antall tjenester å velge mellom er sannsynlig at bruken av tjenestene vil øke i fremtiden.

8. Styrket informasjonsdeling mellom kontrolletatene og mellom kontrolletatene og politiet

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Informasjonsdeling er et av de viktigste premissene for å få til et effektivt tverretattlig samarbeid mellom de ulike kontrolletatene og politiet, både på strategisk og operativt nivå. Arbeidet følges nå opp gjennom flere prosesser. ØKOKRIM har i 2017 revidert «Nasjonal veileder for informasjonsdeling mellom kontrolletatene, politiet og private, for å bekjempe kriminalitet». Forslag om et nytt kapittel i politiregisterforskriften for å sikre informasjonsdeling ved NTAES ble sendt på høring. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med oppfølgingen av høringen. Når det gjelder deling av informasjon i det operative samarbeidet mellom etatene er det satt i gang oppfølging av tiltak innenfor lovgivningen for Skatteetaten, Tolletaten og NAV. For politiets adgang til å dele informasjon med andre offentlige etater, er det ikke behov for lovendringer. Politiregisterloven har allerede tilstrekkelige hjemler for utlevering av opplysninger både i kriminalitetsforebyggende øyemed, og i konkrete straffesaker. Når det gjelder Skatteetaten og Tolletaten, vil Finansdepartementet sende på høring et forslag til lovhjemler som gir Skatteetaten og Tolletaten adgang til å dele informasjon med de andre etatene ved de samlokaliserte sentrene.

Arbeids- og sosialdepartementet har nylig mottatt en utredning fra Arbeids- og velferdsdirektoratet med forslag til endringer i NAVs regelverk for å legge til rette for økt deling av informasjon fra NAV til de andre etatene som deltar i a-krimisamarbeidet. Arbeids- og sosialdepartementet vil sende et forslag om lovendring på høring tidlig i 2018.

Forvaltningslovutvalget er bedt om å vurdere forvaltningslovens regler om taushetsplikt opp mot etatenes behov for informasjon fra andre myndigheter for å bekjempe kriminalitet. Forvaltningslovutvalget skal komme med sin innstilling 1. februar 2019.

I juni 2017 ble det sendt et felles oppdragsbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet, Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet til etatene som deltar i samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. I oppdragsbrevet bes de etatene som ikke allerede har igangsatt et slikt arbeid, vurdere om det er regelverkstiltak som kan bidra til å styrke deres muligheter for å dele informasjon, og sikre en mer ensartet praktisering av dagens regelverk.

Det samarbeidet som er etablert de siste årene har bedret informasjonsflyten mellom etatene, og gjort dem mer oppmerksomme på hvilke muligheter de har for å dele informasjon. Bedre forståelse og utnyttelse av gjeldende regelverk, samt pågående endringer og forbedringer av regelverket, vil legge til rette for et enda mer effektivt og målrettet samarbeid mellom etatene.

9. Mer effektiv sanksjonering av lovbrudd innen økonomisk kriminalitet

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Regjeringen ønsker et sanksjonssystem der de enkelte etatenes ressurser og sanksjonsmuligheter ses i sammenheng og utnyttes optimalt. På denne måten kan etatene oppnå en mer effektiv bekjempelse av arbeidslivskriminalitet. NTAES utarbeider en oversikt over alle samarbeidende kontrolletaters og utlendingsforvaltningens sanksjonsmuligheter, herunder bruken og potensialet. NTAES har avsluttet innhenting av tallmateriale og vurderinger fra de involverte etater, Utlendingsdirektoratet og Kemneren i Oslo. Systematisering av sanksjoner og pressmidler er påbegynt. Arbeidet er i rute og rapporten vil bli ferdigstilt 15. februar 2018.

Riksadvokaten/Økokrims oppdrag med å avklare grensegangen og potensialet mellom forvaltningssporet og straffesporet må sees i sammenheng med NTAES sitt oppdrag om kartlegging av kontrolletatenes sanksjonsmuligheter. Da oppdraget berører kontrolletatenes ansvarsområder minst like mye som påtalemyndighetens, må oppdraget utføres i samarbeid med disse. Når NTAES leverer sin rapport, vil Det sentrale samarbeidsforum (DSSF), med utgangspunkt i rapporten, vurdere hvordan oppdraget med å avklare grensegangen og potensialet mellom forvaltningssporet og straffesporet, mest mulig hensiktsmessig kan utføres. DSSF består av direktørene i Arbeidstilsynet, politiet, NAV, Skatteetaten og Tolletaten, samt sjefene for ØKOKRIM og Riksadvokaten. Formålet med forumet er å styrke samarbeidet mellom etatene for å forebygge og bekjempe økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet.

Riksadvokaten har utarbeidet en nasjonal standard for etterforsking og påtalepraksis i mindre økonomiske straffesaker. Etter at denne standarden har virket en stund, vil Riksadvokaten vurdere hvorvidt det er behov for ytterligere direktiver om påtalepraksis.

I 2014 fikk Arbeidstilsynet hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr, i tillegg til eksisterende virkemidler. Overtredelsesgebyr er et effektivt sanksjonsmiddel mot arbeidslivskriminalitet og useriøse arbeidsforhold, blant annet når det gjelder brudd på reglene om pliktig HMS-kort. Det ble i 2017 satt i gang et arbeid for å avklare retningslinjer for bruken av overtredelsesgebyr, for på denne måten å øke bruken av sanksjonsmiddelet framover. Arbeidet er slutført høsten 2017.

10. Bo-koordinatorer i alle politidistrikt

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Tverrfaglig samarbeid og god oppfølging fra politiet er vesentlig for å kunne behandle grove konkurssaker på en tilfredsstillende måte. Egne stillinger som bo-koordinatorer i politiet vil bidra til en raskere oppfølging av saker hvor det er mistanke om konkursskriminalitet.

Samtlige politidistrikt vil ha bo-koordinatorfunksjonen etablert i løpet av mars 2018. For å sikre at rollen ivaretas på tiltenkt måte, planlegger Politidirektoratet, i samarbeid med Konkursrådet og ØKOKRIM, en fagsamling for bo-koordinatorene våren 2018.

Tilgang til konkursregisteret vil være et viktig hjelpemiddel i myndighetenes arbeid mot konkursskriminalitet og konkursgjengangere. Justis- og beredskapsdepartementet har påbegynt arbeidet med å vurdere om politiet og Skatteetaten kan gis tilgang til konkursregisteret.

11. Bedre registrering og oppfølging av tjenesteytere og utsatte arbeidstakere

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeidstakere i bygge- og anleggsbransjen og renholdsbransjen skal ha HMS-kort. Som oppfølging av strategien mot arbeidslivskriminalitet er det blitt gjennomført flere tiltak for å motvirke misbruk og bedre kontrollen med bruken av HMS-kortene. Byggherreforskriften stiller krav om oversiktslister over alle som arbeider på en bygge- eller anleggsplass. Disse listene skal blant annet inneholde navn og fødselsdato på alle som utfører arbeid på plassen. I mai 2017 ble det fastsatt endringer i byggherreforskriften som innebærer at oversiktslistene heretter skal føres elektronisk og at HMS-nummeret til de som utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen skal føres i disse listene. Den 23. november 2017 varslet Arbeidstilsynet at de vil begynne å ilegge virksomheter overtredelsesgebyr for brudd på plikten til å bære HMS-kort.

Arbeids- og sosialdepartementet vurderer spørsmålet om å innføre en registreringsplikt for utenlandske tjenesteytere som utfører oppdrag midlertidig i Norge. Dette kan være et effektivt virkemiddel for å bedre tilsynsmyndighetenes muligheter til å føre kontroll med virksomheter som det ellers kan være vanskelig å nå og som opererer i bransjer hvor det er utfordringer. Det er lignende registreringsordninger i Danmark og Sverige. Arbeids- og sosialdepartementet, i samarbeid med Finansdepartementet, ser nærmere på hvordan et slikt tiltak kan gjennomføres og om det kan være mulig for Arbeidstilsynet å benytte deler av de opplysningene som innrapporteres til Skatteetaten.

12. Bedre registerkvalitet i offentlige registre

Ansvar: Finansdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Det er viktig at informasjonen i offentlige registre blir kontrollert i tilstrekkelig grad. Man kan ellers risikere at virksomheter eller enkeltpersoner oppnår urettmessige fordeler eller unndrar seg sine plikter. Det er utarbeidet flere tiltak for å sikre god kvalitet på opplysningene i de offentlige registrene. Det er gjennomført en opprydding i d-nummerdatabasen i Folkeregisteret. Om lag 1 million d-nummer som ikke har hatt aktivitet i et utvalg av Skatteetatens registre de siste tre årene er satt til inaktive. I tillegg vil alle aktive d-nummer gis en gyldighet på fem år. Ved å tilføre nye statuskoder reduseres risikoen for at et d-nummer som ikke er i bruk benyttes av andre og Folkeregisteret vil være mer korrekt og oppdatert. Brukerne av Folkeregisteret har da også mulighet til å vurdere om en person med d-nummer bør gjennomgå ID-kontroll før et d-nummer reaktiveres. Dette vil det blant annet være relevant å vurdere før personer med d-nummer kan bruke offentlige tjenester, motta ytelser eller få utstedt HMS-kort.

Det arbeides målrettet med å identifisere og gjennomføre relevante tiltak for å sikre kvalitet og pålitelige registerdata i Enhetsregisteret i Brønnøysundregisteret. Folkeregisteret spiller en viktig rolle for Enhetsregisteret i dette arbeidet. Folkeregisteret skal være grunndatakilden på personområdet, og arbeidet med modernisering av Folkeregisteret vil også kunne bidra til bedre kvalitet i Enhetsregisteret. Videre er det igangsatt et større arbeid i samarbeid mellom Brønnøysundregistrene og Skatteetaten med å slette virksomheter som ikke kan dokumentere at de er aktive – såkalte uvirksomme-enheter.

God kvalitet i merverdiavgiftsregisteret er en forutsetning for forsvarlig avgiftsforvaltning. Det har betydning for alle brukerne av registeret og for å forebygge, bekjempe og avdekke mva.-svindel og arbeidslivskriminalitet. Det gjennomføres omfattende analysearbeid og virksomhetsavklaringer for å identifisere virksomheter med høy sannsynlighet for arbeidslivskriminalitet. Dette har så langt medført at om lag 400 virksomheter har blitt slettet fra registeret.

Innkjøp

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med en stortingsmelding om effektivisering og profesjonalisering av anskaffelser, som er planlagt fremlagt høsten 2018. Meldingen vil omtale hvordan behovet for å bekjempe arbeidslivskriminalitet best kan ivaretas innenfor rammen av en effektiv, helhetlig offentlig anskaffelsespolitikk.

Regjeringen har også startet et arbeid med en stortingsmelding om forbrukerpolitikk som Barne- og likestillingsdepartementet skal legge fram i 2019. I meldingen vil også temaet forbrukerutfordringer med svart økonomi og arbeidslivskriminalitet bli behandlet.

13. Informasjon og oppfølging av regelverket for offentlige anskaffelser

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet

Arbeids- og sosialdepartementet fortsetter samarbeidsprosjektet med kommunesektorens organisasjon KS. Formålet er å utarbeide informasjons- og kompetansetiltak slik at forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter blir bedre kjent og at kravene i forskriften blir fulgt av innkjøpere i kommunene. Arbeidstilsynet er også involvert i dette arbeidet.

Nytt anskaffelsesregelverk trådte i kraft 1. januar 2017 og inneholder nye bestemmelser som skal bidra til å forebygge arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. For det første skal oppdragsgiver stille krav om maksimalt tre ledd i leverandørkjeden, det vil si en hovedleverandør med maksimalt to ledd under seg i kontrakter om bygge- og anleggsarbeider og renholdstjenester. For det andre skal oppdragsgivere stille krav om bruk av lærlinger i kontrakter over en viss størrelse og varighet. Det er viktig med informasjon til oppdragsgiverne slik at bestemmelsene følges opp i samsvar med formålet. Berørte departementer har i samarbeid med Difi (Direktoratet for forvaltning og IKT) utarbeidet veiledere om regelverket, som er tilgjengelig på www.anskaffelser.no. Dette arbeidet følges opp av Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Difi.

Både andelen søkere som har tegnet lærekontrakt og antallet lærekontrakter har økt i 2017. Det er for tidlig å fastslå at dette skyldes kravet om bruk av lærlinger. Kunnskapsdepartementet tar sikte på å starte en evaluering av ordningen i 2019.

Det er videre gitt en fellesføring til alle offentlige virksomheter i tildelingsbrevene for 2018 om at anskaffelser skal gjennomføres og følges opp på en slik måte at det motvirker arbeidslivskriminalitet. Fellesføringen er knyttet til virksomhetenes oppfølging av de pliktene de allerede er pålagt som oppdragsgivere gjennom lov om offentlige anskaffelser. Dette gjelder blant annet krav til attest for skatt- og avgift, krav til lønns- og arbeidsvilkår, kontroll med leverandørkjeden og bestemmelsen om begrensning i antall ledd i leverandørkjeden. Gjennom fellesføringen kreves det i tillegg at virksomhetene skal i sin årsrapportering redegjøre for hvilke rutiner de har for å motvirke arbeidslivskriminalitet i sine anskaffelser og hvordan det følges opp. Denne rapporteringen vil utgjøre et viktig kunnskapsgrunnlag for alle offentlige virksomheter, og vil blant annet kunne bidra til å målrette det videre arbeidet med oppfølging og veiledning for å forhindre arbeidslivskriminalitet ved offentlige anskaffelser.

14. Utvikle ordning som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse

Ansvar: Nærings- og fiskeridepartementet

Difi og Brønnøysundregistrene er i gang med å utvikle en elektronisk løsning for norske offentlige oppdragsgivere slik at de kan kontrollere opplysninger om leverandører. Det tas sikte på at løsningen kan tas i bruk høsten 2018 og vil i første omgang omfatte norske oppdragsgivere og leverandører. Tjenesten vil gi tilgang til relevant informasjon i enkelte offentlige registre, eksempelvis Skatteetaten for betalt skatt og merverdiavgift, Brønnøysundregistrene for regnskapsinformasjon fra Enhetsregisteret og Konkursregisteret. Når tjenesten er etablert kan det være aktuelt å utvide til flere brukergrupper og bruksområder.

15. Styrking av godkjenningsordningen for renholdsvirksomheter

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Godkjenningsordningen for renholdsvirksomheter er et viktig bidrag i forebygging av svart arbeid i renholdsbransjen. Fra 1.1.2018 kan Arbeidstilsynet avvise søknader om godkjenning som synes fremsatt i den hensikt å omgå reglene. Fra 1.4.2018 får godkjente virksomheter plikt til å sende inn dokumentasjon hvert tredje år som viser at de fortsatt oppfyller vilkår for å være godkjent.

Arbeidstilsynet har lansert ny nettside om renholdsregisteret. Nettsiden skal gjøre det enklere for brukerne å finne frem til de godkjente virksomhetene.

Kunnskap

16. Godkjenning av utenlandsk fagutdanning

Ansvar: Kunnskapsdepartementet

Fra 1. august 2016 trådte en ny bestemmelse i opplæringsloven i kraft som gir departementet hjemmel til å godkjenne utenlandsk fagopplæring som er likestilt med norsk fag- eller svennebrev. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) forvalter godkjenningsordningen, og startet med fem utvalgte lærefag blant annet rørlegger og tømrer. Fra mai 2017 omfatter ordningen 15 fag i Polen, Tyskland, Estland, Latvia og Litauen. Ifølge NOKUT dekker dette rundt 85 % av arbeidsinnvandringen fra EU. Ordningen vil utvides fortløpende til nye lærefag og land.

17. Videreutvikle ordningen med sentral godkjenning for foretak i bygge- og anleggsnæringen, og innføre en registerordning for seriøse foretak

Ansvar: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal sette ned et hurtigarbeidende ekspertutvalg som skal vurdere alternativer til sentral godkjenning. Utvalget skal evaluere dagens system med frivillig sentral godkjenning for ansvarlige foretak og det planlagte seriøsitetsregisteret for private forbrukere innen ROT-markedet (rehabilitering, ombygging og tilbygg), og vurdere andre alternativer. Utvalget skal ta utgangspunkt i en vurdering av verktøy i plan- og bygningslovgivningen som er innført for å sikre god byggkvalitet og for å hindre useriøse og dårlig kvalifiserte foretak. Mandatet for utvalget er under utarbeiding.

18. Kartlegge tilknytningsformer i arbeidslivet og bruk av utenlandsk arbeidskraft

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Utviklingen av bruken av ulike tilknytningsformer i arbeidslivet kartlegges gjennom et flerårig forskningsprosjekt som gjennomføres av Fafo i samarbeid med Samfunns- og næringslivsforskning (SNF). Prosjektet slutføres i løpet av 2018. Partene i arbeidslivet deltar i en referansegruppe. Det er gjennomført flere tilleggsundersøkelser til Statistisk sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelse for å få oppdaterte tall om bruken av midlertidige ansettelser, innleie og omfanget av selvstendig næringsdrivende i arbeidslivet. Bruken av innleie er særlig omfattende i bygge- og anleggsnæringen. Det blir gjennomført en nærmere studie av bruken av innleie innen bygg og anlegg, blant annet for å belyse regionale forskjeller. Resultatene legges fram i sluttrapporten fra prosjektet om tilknytningsformer, som kommer høsten 2018.

Arbeids- og sosialdepartementet har satt i gang en kartlegging av hvilke ordninger og reguleringer knyttet til lønns- og arbeidsvilkår, herunder dekning av utgifter til reise, kost og losji, som gjelder for arbeidstakere som sendes fra et EØS-land til et annet i forbindelse med midlertidige tjenesteytelser (utsendte arbeidstakere). Kartleggingen gjelder ordninger og reguleringer både i EØS-land arbeidstakeren sendes fra, og i EØS-land som mottar utsendte

arbeidstakere. Kartleggingen er begrenset til et utvalg EØS-land, men skal i utgangspunktet dekke alle bransjer. Kartleggingen skal være ferdig i løpet av april 2018.

19. Styrket kunnskap om skatteunndragelser og svart økonomi

Ansvar: Finansdepartementet

Skatteetaten er i gang med et analysearbeid for å øke kunnskapen om omfanget og utviklingen av arbeidslivskriminalitet i ulike bransjer, samt effekten av ulike virkemidler. Analysearbeidet har til hensikt å tilrettelegge for en mer kunnskapsbasert innretning av etatens samlede innsats mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet. Dette er et langsiktig analysearbeid som vil bygges opp over tid, blant annet i forlengelsen av at etaten innfører såkalte kunnskapskontroller.

Foreløpige analyser gjennomført av Skatteetaten har så langt fokusert på omfanget og utviklingen av arbeidslivskriminalitet, næringslivets holdninger, etterlevelse hos utenlandske arbeidstakere og om effekter av forebyggende tiltak. En del av dette analysearbeidet gjengis i Skatteetatens Analysenytt (<http://www.skatteetaten.no/nn/Om-skatteetaten/Statistikk-og-analyse/Skatteetatens-analysenytt>).

20. Måltrettet informasjonsarbeid overfor utenlandske arbeidstakere i Norge

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Det er etablert fem servicesentre for utenlandske arbeidstakere (SUA) som er lokalisert i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Kirkenes. Her samarbeider Arbeidstilsynet, politiet, Skatteetaten og Utlendingsdirektoratet (UDI) om å gi god veiledning og rask søknadsbehandling til utlendinger som kommer til Norge for å jobbe. Arbeidstakerne som kommer hit får informasjon om plikter og rettigheter i det norske arbeidslivet, og etatene får gjennom disse møtene viktig informasjon om mulige useriøse virksomheter og arbeidsgivere som bryter loven. Denne kunnskapen brukes i etatenes innsats for å forebygge og bekjempe useriøsitet og arbeidslivskriminalitet.

Skatteetaten, Arbeidstilsynet, NAV, UDI og politiet har også et bredt informasjonstilbud til utenlandske arbeidstakere. Etatene samarbeider om nettsiden www.workinnorway.no som viser brukerne videre til informasjon på nettsidene til de respektive etatene. Det skal gjennomføres en brukerundersøkelse som kan danne grunnlag for hvordan nettsiden bør utvikles videre. Videre har også www.skatteetaten.no egne informasjonssider for utenlandske arbeidstakere.

Internasjonalt samarbeid

21. Forsterke samarbeidet med tilsynsmyndigheter i andre land – oppfølging av EUs innsats mot svart arbeid

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Statsministeren har overfor EU-kommisjonen fremmet forslag om styrket europeisk samarbeid mot arbeidslivskriminalitet. I november 2017 ble både brev og rapport med forslag til tiltak sendt fra statsministeren til EU-kommisjonens president. Ett av forslagene er at det bør vurderes å utarbeide en samlet strategi mot arbeidslivskriminalitet på europeisk nivå. Det er naturlig å se en slik strategi i sammenheng med EU-kommisjonens forslag om å etablere European Labour Authority, for blant annet å styrke samordningen mellom medlemslandene og bedre mulighetene for å utveksle informasjon mellom myndigheter på tvers av landegrensene. Forslaget kan bidra til å gjøre det enklere å gjennomføre felles innsats mot arbeidslivskriminalitet. Kommisjonen har varslet at de vil legge fram sitt forslag til European Labour Authority i mars 2017. Norske myndigheter deltar i den europeiske plattformen mot svart arbeid ("undeclared work") ved Arbeidstilsynet. I samarbeid med de andre etatene som deltar i samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet følger Arbeidstilsynet opp dette internasjonale samarbeidet.

Et av forslagene i Norges initiativ overfor EU er styrket samarbeid med tilsynsmyndigheter i andre land. I løpet av 2018 starter Arbeidstilsynet et operativt samarbeid med arbeidstilsynene i Polen, Litauen, Bulgaria og Romania. Formålet er å styrke samarbeidet om konkrete tilsynssaker og dele kunnskap om god praksis. Tiltakene finansieres gjennom EØS-midlene. Norske myndigheter har også tatt initiativ til et pilotprosjekt med et annet europeisk land hvor etatene som samarbeider mot arbeidslivskriminalitet i Norge samarbeider med tilsvarende etater. Saken følges nå opp overfor myndighetene i land hvor det kan være aktuelt å påstarte et slikt samarbeid.

Arbeidstilsynene i Norden samarbeider om å utvikle metoder og utveksle informasjon og kunnskap om innsats mot arbeidslivskriminalitet. Prosjektet støttes økonomisk av EUs plattform mot svart arbeid. De baltiske land inviteres til oppsummering av prosjektet i mai 2018.

Av andre tiltak som Norge har foreslått ovenfor EU er felles informasjonstiltak til arbeidstakere og arbeidsgivere på europeisk nivå og i samarbeid mellom avsenderland og mottakerland, et styrket europeisk kontrollsamarbeid innen vegtransport, bedre ID-kontroll og tiltak for å forhindre misbruk av nye elektroniske betalingstjenester. Tiltakene følges opp av ansvarlige departementer som blant annet tar opp initiativet i møte med myndighetene i andre europeiske land.

Også andre sentrale samarbeidsinitiativer følges opp på internasjonalt nivå, blant annet innen OECD. Siden høsten 2016 har Skattedirektoratet ledet arbeidet Shadow economy workstream hvor tilsammen 27 land har deltatt i OECD, Forum of Tax Administrations (FTA) Arbeidet har resultert i en OECD-rapport, "Shining light on the shadow economy", som ble

publisert 29. sept. 2017, <http://www.oecd.org/tax/crime/shining-light-on-the-shadow-economy-opportunities-and-threats.htm>.

22. Gjennomføre håndhevingsdirektivet til utsendingsdirektivet i norsk rett

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Tiltaket er gjennomført i norsk rett fra 1. juli 2017. Håndhevingsdirektivet (2014/67/EU) er fulgt opp med endringer i blant annet arbeidsmiljøloven og forskrift om utsendte arbeidstakere. Endringene skal sikre at arbeidstakere som er utsendt i forbindelse med tjenesteyting i andre land får den beskyttelsen de har krav på etter utsendingsdirektivet, og gi virksomheter rettferdige konkurransevilkår. Direktivet gir blant annet flere effektive virkemidler for å føre kontroll med at norske lønns- og arbeidsvilkår etterleves. De nye reglene innebærer for eksempel at utsendingsvirksomheten har en plikt til å ha arbeidsavtale, oversikt over arbeidstid og lønns slipper for utsendte arbeidstakere tilgjengelig på arbeidsplassen i utsendingsperioden. Videre legger endringene til rette for at overtredelsesgebyr ilagt av norske myndigheter mot en utenlandsk virksomhet kan inndrives i virksomhetens hjemland. Dette er tiltak som vil bidra til en styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet og useriøse aktører.

Sikrere identitet og identitetsforvaltning

23. Gjennomgang av sikkerhetsnivåer i ID-dokumenter

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

Det er blitt arbeidet med sikrere ID-dokumenter (pass og nasjonalt ID-kort med eID) siden 2013. Disse blir etter planen lansert i 2018.

En tverrdepartemental arbeidsgruppe er etablert, som består av Justis- og beredskapsdepartementet, Finansdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Samferdselsdepartementet. Arbeidsgruppen skal foreta en gjennomgang av hvilke fysiske og elektroniske identitetsbevis som skal godkjennes i ulike sammenhenger, basert på en vurdering av de enkelte identitetsbevisenes sikkerhetsnivå.

Underliggende etater gjør et betydelig arbeid opp mot ID-forvaltningen, herunder har Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Nasjonalt ID-senter arbeidet med kravene til identifisering. Mye av dette arbeidet vil være et viktig bidrag inn i den tverrdepartementale arbeidsgruppens oppfølging av tiltaket.

24. ID-kontroll ved utstedelse av D-nummer og helhetlig ansvar for EØS-borgere

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

Justis- og beredskapsdepartementet har sammen med Finansdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet, fått i oppgave å utrede om én etat skal ha et mer helhetlig ansvar for ID-forvaltningen for EØS-borgerne. Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet skal også vurdere om politiet skal overta ID-kontrollen ved rekvirering av D-nummer (identifikasjonsnummer som gis til alle utenlandske statsborgere som oppholder seg i Norge under seks måneder). Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet vil januar 2018 sende felles oppdragsbrev om nærmere utredning til Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Skattedirektoratet.

25. Utrede knytning av biometri mellom Folkeregisteret, passregisteret og utlendingsregisteret

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Skattedirektoratet har levert en utredning om forutsetningene for knytningen mellom biometriregistrene i justissektoren og Folkeregisteret for å kunne øke kvaliteten på opplysningene i Folkeregisteret. Den videre oppfølgingen av tiltaket pågår.